

Slováci v srbskej Vojvodine
Miroslav Dudok
(Univ. of Novi Sad / Comenius Univ.)

1. Pôvod a sťahovanie vojvodinských Slovákov

- Slováci sa začali usádzať na tzv. Dolnej zemi v dnešnom Maďarsku, Rumunsku, Srbsku a Chorvátsku po Osmanskom páde a Karloveckom mieri z roku 1699.
- Od roku 1745 zakladajú slovenské obce v Báčke, Srieme a Banáte.
- Vojvodinskí Slováci pochádzajú zo stredoslovenských stolíc Hont, Novohrad, Gemer, Liptov, Orava atď. zo západoslvenských stolíc, ale aj z maďarských stolíc (z Komárňanskej, Peštianskej, Hevešskej, Boršódskej, Čanádskej).
- V Báčke zakložili slovenské obce **Petrovec, Kulpín, Hložany, Kysáč, Selenča, Pivniča, Begeč, Bajša** atď. v Srieme obce **Stará Pazova, Boľovce, Dobanovce, Bingul'a, Erdevík, Luba, Šíd, Lúg** a iné, v Banáte obce **Kovačica, Aradáč, Padina, Jánošík, Vojlovica, Biele Blato** atď.

2. Vektory etnickej, jazykovej a kultúrnej identity vojvodinských Slovákov

- Dobrá ekonomická kondícia od prisťahovania po súčasnosť.
- Po príchode do Báčky, Sriemu a Banátu Slováci sa snažili pre svoju komunitu zabezpečiť si aj vzdelancov zo Slovenska alebo z vlastných radov.
- Hneď po príchode, len čo sa ekonomicky trochu zmožli, začali v novom prostredí stavať slovenské kostoly a školy, do ktorých prizývali slovenských kňazov a učiteľov.
- Zakladanie knižničnej siete (v Petrovci štúrovec Štefan Homola založil knižnicu už roku 1845), divadiel a iných kultúrnych spolkov (prvá divadelná inscenácia uskutočnila sa už roku 1869) (Dnes tu, so sídlom v Báčskom Petrovci, funguje aj jediné slovenské profesionálne divadlo mimo Slovenska).
- Politická organizovanosť: striedavo volili srbských a slovenských poslancov v Uhorskom parlamente (roku 1869 Viliama Paulinyho-Tótha a roku 1905 a 1906 Milana Hodžu, v tom čase redaktora Slovenského týždenníka) (Sirácky 1996).
- Zakladanie vlastných peňažných ústavov (do konca roku 1917 Slováci v Uhorsku mali spolu 41 slovenských národných peňažných ústavov, z čoho 8 bolo na Dolnej zemi - 7 vo Vojvodine a 1 v Nadlaku (dnes v Rumunsku)
- Keď sa ocitli v nových štátoprávnych rámcoch po roku 1918, vojvodinskí Slováci si zakladajú vlastnú tlačiareň (1919), gymnázium (1919), zakladajú si nové kultúrno-osvetové spolky s ústrednou Maticou slovenskou, otvárajú národné múzeum, rozmáha sa literárny život, pričom sa zakladajú slovenské časopisy a noviny pre dospelých aj deti (*Svit, Národná jednota*, detský časopis *Zornička*, kultúrny a literárny časopis *Náš život*, ktorý sa po druhej svetovej vojne premenoval na *Nový život* a vychádza dodnes a najstarším slovenským literárnym časopisom v slovenskom zahraničí, Báčanský chmeliar, vôbec prvý časopis na svete so zameraním na pestovanie chmeľu, týždenník *Hlas ľudu* a pod.
- Okrem spomenutých, vo Vojvodine pôsobia aj naďalej tradičné vektory udržania Slovákov ako napr. osobitné nárečia a jazyk, ale aj ľudové zvyky, kroje a iné prvky hmotnej kultúry (Bosić 1996).

3. Súčasnosť vojvodinských Slovákov

- Vo všetkých slovenských obciach funguje sieť školstva v slovenskej reči od predškolských ustanovizní po vysokoškolské vzdelávanie (Spevák 2009).
- Stredné školy v slovenčine sú v Báčskom Petrovci, v Kovačici a v Starej Pazove.
- V Novom Sade existuje od roku 1968 katedra slovenského jazyka a literatúry, ktorú tvoria výlučne pedagógovia slovenskej národnosti.
- Denne sa vysiela rozhlasový a televízny program po slovensky.
- Čulý je aj folklórny život, pravidelne sa poriadajú divadelné predstavenia a prehliadky.
- Intenzívny je aj literárny život (doteraz tu vyšlo okolo 1500 pôvodných slovenských titulov).
- Veľmi sa darí aj slovenským vojvodinským výtvarníkom (jednak celosvetovo známym kovačickým inšitným maliarom, ktorých poznajú aj tu u vás, v Japonsku, jednak je úspešná tridsiatka akademických

vytváraníkov (Valentík ed. 2002).

- Vedecká slovakistika je uznávaná tak doma v Srbsku a krajinách bývalej Juhoslávie, ako i na Slovensku a širšie.
- Kontinuálny je i duchovný život v slovenčine (vo všetkých slovenských obciach existujú evanjelické cirkvi s vystavanými kostolmi a v Selenči funguje okrem toho aj katolícka cirkev).
- Slovenčina zaznieva aj v slovenských výrobných podnikoch a pre vojvodinské prostredie sú charakteristické okrem toho i malé a stredné podniky so zmiešaným typom slovensko-srbskej komunikácie.
- Napriek tomu dochádza k postupnému ubúdaniu Slovákov vo Vojvodine (okrem iného klesla prirodzená natalita, čo charakterizuje celú Vojvodinu a Srbsko).

4. Záver

- Slovenčina vo Vojvodine žije aktívnym životom už takmer tri storočia. Prirodzene, vždy tu žili jednotlivci a celé komunity, ktoré sa nevedeli prispôbiť novým podmienkam a buď sa asimilovali alebo sa vysťahovali do Západnej Európy, Ameriky, Kanady, Austrálie, najnovšie aj na Slovensko a inde.
- Vojvodinskí Slováci vo svojom životnom pragmatizme vedeli a vedia spájať tradičné a novodobé prejavy hospodárskeho a kultúrneho rastu v rámci pulzačných vektorov udržania vlastnej identity. V multikulturálnej Vojvodine to nie je jednoduchá, ani lacná záležitosť. Zvlášť nie po skúsenostiach z rozpadu bývalej Juhoslávie koncom 20. storočia, keď si slovenská komunita vo Vojvodine musela zvykať na redukované kultúrne a iné štandardy.
- Po dočasnej devastácii duchovných a kultúrnych hodnôt z konca 20. storočia, vojvodinskí Slováci sa znova otvárajú jednak demokratickým hodnotám na Slovensku. Na druhej strane znova sa vracajú interkulturalite a európskym a svetovým štandardom. Pravda, v rámci svojich ekonomických a kultúrnych možností, aké môže mať pomerne malá, ale pomerne stabilná societa, ktorá sa počíta okolo 60 tisíc obyvateľov.
- Životaschopnosť prejavujú slovenskí vojvodinskí výtvarníci, divadelníci, básnici a spisovatelia, vedci, hudobníci, športovci, ale aj podnikatelia so slovenskou identitou.

Bibliografia

- BEDNÁRIK, Rudolf 1966, *Slováci v Juhoslávii*. Bratislava.
- BOKES, František 1945, *Dejiny Slovákov a Slovenska od najstarších čias až po prítomnosť*. Bratislava.
- BOSIĆ Mila 1987, *Narodna nošnja Slovaka u Vojvodini*. Novi Sad.
- BOSIĆ, Mila 1996, *Narodna nošnja i običaji Slovaka u Vojvodini kao faktor očuvanja nacionalnog identiteta*. In: *250 rokov života Slovákov vo Vojvodine*. Red. M. Dudok. Beograd - Nový Sad, s. 62 - 65.
- BOTÍK, Ján 2007, *Etnická história Slovenska*. Bratislava.
- DUDOK, Daniel 1972, *Nárečie Pivnice v Báčke*. Martin.
- DUDOK, Daniel 1999, *Priezviská Slovákov v Juhoslávii*. Nový Sad.
- DUDOK, Miroslav 1997, *Vývin slovakistiky*. Nový Sad.
- KRAJČOVČ, Milan 1970, *Z národnopolitických dejín vojvodinských Slovákov do r. 1918*. In: *Petrovské gymnázium vo vývine slovenskej kultúry vo Vojvodine*. Nový Sad, s. 127 – 148.
- KUČEROVÁ, Kvetoslava 2006, *Slováci v Chorvátsku*. Martin.
- MARKO, Ján 1996, *Cesty presídľovania slovenských rodín z Bardáňa*. In: *250 rokov života Slovákov vo Vojvodine*. Red. M. Dudok. Beograd - Nový Sad, s. 29 - 53.
- MRÁZ, Andrej 1948, *Rozhovory o juhoslovanských Slovákoch*. Bratislava.
- SIRÁCKY, Ján 1966, *Sťahovanie Slovákov na Dolnú zem*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- SIRÁCKY, Ján 1983, *Dlhé hľadanie domova*. Martin.
- SPEVÁK, Zoroslav 2009, *Manjinsko obrazovanie u Vojvodini*. Novi Sad.
- ŠTOLC, Jozef 1968, *Reč Slovákov v Juhoslávii*. Bratislava.

Miroslav Dudok, Jovana Dučića 40, 21400 Futog, Srbija, miroslav.dudok@gmail.com

Miroslav Dudok, Dudvážska 17, 82107 Bratislava, Slovensko, miroslav.dudok@gmail.com